

УДК 330.101

А. Р. БАЛАЦКО, К. С. КОНДРАТЕНКО, Н. Г. СІКЕТІНА
МЕТОДИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ УКРАЇНИ

Дослідження проведено в контексті розгляду видів економічного аналізу залежно від глибини досліджень. Термін «економічний аналіз» визначено як комплексну, всебічну, глибоку оцінку діяльності підприємства, призначену для дослідження стану, взаємозв'язку та взаємодії його підрозділів для оцінки ефективності та вибору подальших дій. Поглиблено дослідження питань, пов'язаних із визначенням елементів методу аналізу господарської діяльності в інформаційній економіці. Розглянуто питання щодо аналізу господарської діяльності підприємства, зокрема видів економічного аналізу, таких як загальноекономічний, техніко-економічний, функціонально-вартісний. Визначено категорію загальноекономічний аналіз як спрямовану на вивчення узагальнюючих вартісних показників господарської діяльності і здійснюється за даними періодичної звітності. Узагальнено основні напрямки загальноекономічного аналізу - статистико-економічний та фінансово-економічний. Розкрито сутність техніко-економічного аналізу, який поглиблює загальноекономічний, допомагає детально вивчати та оцінювати технічний рівень підприємства та його вплив на економічні показники. Визначено джерела техніко-економічного аналізу в сфері: планово-нормативних даних, матеріалів оперативного та бухгалтерського обліку, поза облікових даних. Визначено мету функціонально-вартісного аналізу вибір оптимального варіанту, що забезпечує повноцінне виконання об'єктом дослідження своїх основних функцій при мінімальних витратах. Досліджено цілі функціонально-вартісного аналізу: підвищення якості продукції робіт (послуг); зниження витрат на проектування, виробництво та експлуатацію продукції; підвищення конкурентоспроможності продукції; прогнозування розвитку об'єктів техніки і технології виробництва та систем управління; зниження матеріаломісткості та трудомісткості продукції (робіт, послуг); підвищення економічності виробництва. Аргументовано функціонально-вартісний аналіз найбільш ефективним з усіх видів аналізу діяльності щодо виявлення резервів економії витрат матеріальних, трудових і грошових ресурсів на виробництво продукції.

Ключові слова: економічний аналіз, аналіз господарської діяльності, загальноекономічний аналіз, техніко-економічний аналіз, функціонально-вартісний аналіз, види, функції

А. Р. БАЛАЦКО, Е. С. КОНДРАТЕНКО, Н. Г. СІКЕТІНА
МЕТОДЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО АНАЛИЗА В УСЛОВИЯХ УКРАИНЫ

Исследование проведено в контексте рассмотрения видов экономического анализа в зависимости от глубины исследований. Термин «экономический анализ» определено как комплексную, всестороннюю, глубокую оценку деятельности предприятия, предназначенную для исследования состояния, взаимосвязи и взаимодействия его подразделений для оценки эффективности и выбора дальнейших действий. Углубленно исследования вопросов, связанных с определением элементов метода анализа хозяйственной деятельности в информационной экономике. Рассмотрены вопросы анализа хозяйственной деятельности предприятия, в частности видов экономического анализа, таких как общеэкономический, технико-экономический, функционально-стоимостный. Определены категории общеэкономического анализа как направленные на изучение обобщающих стоимостных показателей хозяйственной деятельности и осуществляется по данным периодической отчетности. Обобщены основные направления общеэкономического анализа - статистико-экономический и финансово-экономический анализ. Раскрыта сущность технико-экономического анализа, углубляет общеэкономический, помогает детально изучать и оценивать технический уровень предприятия и его влияние на экономические показатели. Определены источники технико-экономического анализа в сфере: планово-нормативных данных, материалов оперативного и бухгалтерского учета, вне учетных данных. Определены цели функционально-стоимостного анализа выбор оптимального варианта, обеспечивающего полноценное выполнение объектом исследования своих основных функций при минимальных затратах. Исследованы цели функционально-стоимостного анализа: повышение качества продукции работ (услуг); снижение затрат на проектирование, производство и эксплуатацию продукции; повышение конкурентоспособности продукции; прогнозирования развития объектов техники и технологии производства и систем управления; снижение материалоемкости и трудоемкости продукции (работ, услуг); повышение экономичности производства. Аргументировано функционально-стоимостный анализ наиболее эффективным из всех видов анализа деятельности по выявлению резервов экономии затрат материальных, трудовых и денежных ресурсов на производство продукции.

Ключевые слова: экономический анализ, анализ хозяйственной деятельности, общеэкономический анализ, технико-экономический анализ, функционально-стоимостный анализ, виды, функции.

A. R. BALASKO, E. S. KONDRATENKO, N. H. SIKETINA
METHODS OF ECONOMIC ANALYSIS IN CONDITIONS OF UKRAINE

The research is conducted in the context of considering the types of economic analysis depending on the depth of research. The term "economic analysis" is defined as a comprehensive, comprehensive, in-depth assessment of the enterprise's activities, designed to examine the state, interconnection and interaction of its divisions to assess the effectiveness and choice of further actions. In-depth study of issues related to the definition of elements of the method of analysis of economic activity in the information economy. The article deals with the analysis of the economic activity of the enterprise, in particular, the types of economic analysis, such as general economic, technical and economic, functional and cost. The category of general economic analysis is defined as directed to the study of generalized cost indicators of economic activity and is carried out according to the data of periodic reporting. The main directions of the general economic analysis are summarized - statistical-economic, financial-economic. The essence of the technical and economic analysis, which deepens the general economic, is revealed, and it helps to study and evaluate in detail the technical level of the enterprise and its influence on economic indicators. The sources of technical and economic analysis in the field of: planning and normative data, materials of

operational and accounting, outside of the account data are determined. The purpose of functional-cost analysis is determined by the choice of the optimal variant, which provides a full-fledged performance of the object of study of its main functions at minimal cost.

The purpose of functional and cost analysis: improving the quality of products (services); reduction of the cost of design, production and operation of products; increasing the competitiveness of products; forecasting of development of objects of technology and production technology and control systems; reduction of material and labor complexity of products (works, services); increase in production efficiency. The functional and cost analysis of the most effective of all types of activity analysis is revealed for revealing reserves of saving of material, labor and money resources expenses for products production.

Keywords: economic analysis, economic analysis, general economic analysis, technical and economic analysis, functional and cost analysis, types, functions.

Вступ. На сучасному етапі, коли Україна переходить до ринкової економіки, найважливішим для кожного підприємства стає питання підвищення ефективності виробництва, конкурентоспроможності продукції, послуг на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання в управлінні виробництвом, ініціативи і виконавчої дисципліни на кожному робочому місці. Наразі економіст має не лише добре знати основні закономірності і тенденції розвитку економічних процесів, але й розуміти певні закони, які впливають з цього та вміти своєчасно використовувати їх для підвищення ефективності підприємства. Особливу роль відіграє економічний аналіз господарської діяльності, саме за допомогою нього на основі економічних процесів і явищ є можливим оцінити результати діяльності підприємства, розробити стратегію, тактику, визначити подальші завдання рішення та здійснювати поетапний контроль за їх виконанням [1 с9.]

Існує багато видів аналізу господарської діяльності, для аналізу сучасного стану підприємства слід обирати оптимальніший.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Основною метою дослідження є порівняння видів економічного аналізу в Україні, залежно від глибини досліджень та визначення найбільш доцільного для сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій на які спирається автор. Чимало наукових праць присвячено даній темі, зокрема В. Гунін, Г. Савицька, Л. Гільровський, І. Сіменко, Л. Басовський, А. Лунева, М. Болух А. Булатів, М. Чумаченко, Ф. Бутинець, В. Герасимова, М. Баканів, М. Білуха, О. Павловська, Л. Ващенко. та інших вчених, проте ця проблема є актуальною і на даний момент.

Мета дослідження даної роботи полягає у визначення сутності й основних складових елементів методики організації аналітичних досліджень у сучасному контексті вітчизняного економічного аналізу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Економічний аналіз - це комплексна, всебічна, глибока оцінка діяльності підприємства, призначену для дослідження стану, взаємозв'язку та взаємодії його підрозділів для оцінки ефективності та вибору подальших дій (рис.1).

Загальноекономічний аналіз спрямований на вивчення узагальнюючих вартісних показників господарської діяльності і здійснюється за даними періодичної звітності. Вплив технічних, технологічних факторів, якості продукції на вказані показники в економічному аналізі розглядається, але детально не розкривається.

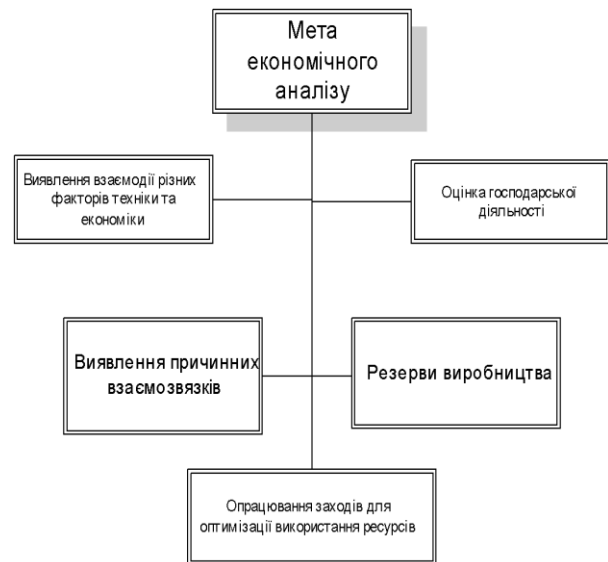

Рис.1 – Мета аналізу господарської діяльності

Поділ економічного аналізу на види суттєво впливає на процес формування та побудови аналітичних досліджень. В даній роботі пропонується розглянути види економічного аналізу залежно від глибини досліджень (рис.2)

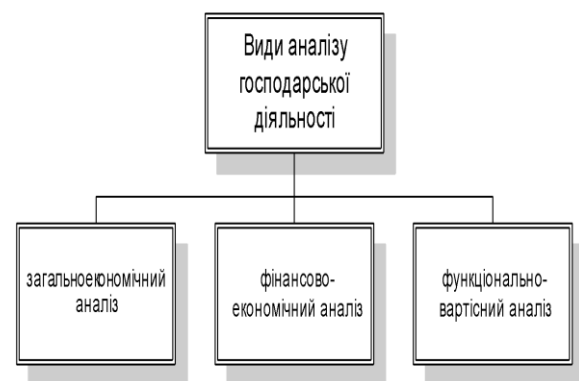

Рис.2 – Види аналізу господарської діяльності

Загальноекономічний аналіз проводять керівні органи підприємства чи інших статистичних органів. Головна його мета – комплексна оцінка ефективності діяльності підприємства, використання його ресурсів, для загальної характеристики діючої системи та вибору оптимальний подальших дій для досягнення найбільш позитивного результату. Основні напрямки загальноекономічного аналізу - це статистико-економічний та фінансово-економічний (Рис. 3). В процесі фінансово-економічного аналізу податкова інспекція аналізує діяльність господарств на підставі звітної інформації. Головна увага

звертається на виконання зобов'язань перед бюджетом, на фінансовий стан і резерви збільшення платежів до бюджету.

Рис.3 – Напрямки управлінського аналізу

Техніко-економічний аналіз поглиблює загальнооекономічний, допомагаючи детально вивчати та оцінювати технічний рівень підприємства та його вплив на економічні показники. До проведення цього аналізу залучаються, крім працівників економічної служби, представники технічного підрозділу служби підприємства (інженери, технологи та ін.). **Техніко-економічний аналіз** виконують економісти, інженерно-технічні працівники, робітники та органи управління за даними оперативної і періодичної звітності. Такий вид аналізу в основному використовують для внутрішньої аналітики господарства підприємства.

Досліджується діяльність таких підрозділів:

- служб;
- цехів;
- дільниць;
- бригад, а також окремих робочих місць.

Головними джерелами такого аналізу є: планово-нормативні дані; матеріали оперативного та бухгалтерського обліку; поза облікові дані.

Техніко-економічний аналіз проводиться: щоденно; за декаду; за місяць; за квартал; за рік до складання підсумкової звітності.

Отже, техніко-економічний аналіз відіграє важливу роль в процесі ретельного аналізу та обґрунтуванні техніко-економічних показників, що характеризують ефективність заходів для впровадження нової техніки, технології, організації виробництва, підприємства розраховують і планують самостійно

Функціонально-вартісний аналіз (ФВА) ставить за мету вибрати оптимальний варіант, що забезпечує повноцінне виконання об'єктом, який аналізується (виробом, технологічним процесом, формою управління чи організації виробництва тощо), своїх основних функцій при мінімальних витратах. ФВА проводиться з метою виявлення резервів зниження витрат за рахунок ефективніших варіантів виробництва, ліпшого

співвідношення між споживчою вартістю виробу та витратами на його виготовлення. Він базується на пошуку способів зниження матеріало-, енерго- і трудомісткості продукції. Для здійснення цього аналізу використовується звітна, облікова, конструкторсько-технологічна, нормативна й позаоблікова інформація. ФВА — це метод одночасного і взаємозв'язаного дослідження функцій об'єкта і вартості цих функцій. Функціонально-вартісний аналіз передбачає мінімізацію витрат ресурсів у процесі виробництва за рахунок поліпшення конструкції виробів, удосконалення способів виготовлення деталей і вузлів, виявлення додаткових чи зайвих, раціоналізації технології та використання ефективних матеріалів. Для проведення аналізу використовується економічна, технічна та конструкторська інформація. Основними цілями функціонально-вартісного аналізу є: підвищення якості продукції (робіт, послуг); зниження витрат на проектування, виробництво та експлуатацію продукції; підвищення конкурентоспроможності продукції; прогнозування розвитку об'єктів техніки і технології виробництва та систем управління; зниження матеріаломісткості та трудомісткості продукції (робіт, послуг); підвищення економічності виробництва.

Всі функції ФВА класифікуються за рядом ознак, з яких найбільше значення для аналізу має поділ їх на головну, основні, допоміжні та непотрібні. При цьому доцільно вивчити функції, які не впливають на працездатність аналізованого об'єкта та є наслідком помилок проектувальників тощо. При аналізі варіантів реконструкції, технічного переозброєння підприємства враховують діючі, потрібні та непотрібні функції (рис. 4)

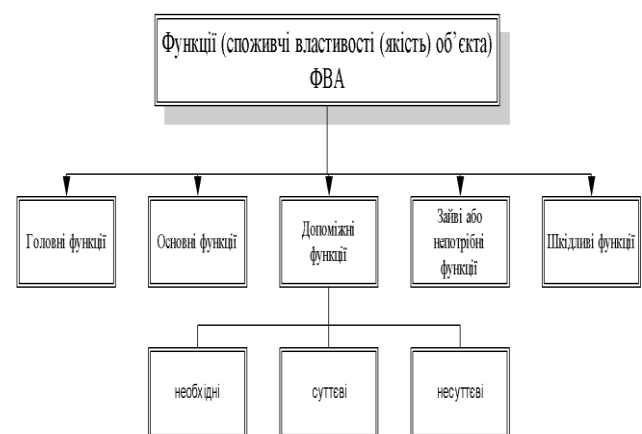

Рис.4 – Функції функціонально-вартісного аналізу

ФВА проводять групи спеціалістів. До цих груп входять економісти, конструктори й технологи. ФВА проводиться в кілька етапів: інформаційно-підготовчий, аналітичний, творчий, дослідний і впроваджувальний. Економісти виконують перші два етапи, серед яких дуже важливим є аналітичний, коли проводиться аналіз функцій з погляду їхнього техніко-економічного призначення і виробничих витрат. Головне завдання групи — виявлення оптимального співвідношення між споживчою

вартістю об'єкта і витратами на його виготовлення. Необхідно домагатися того, щоб споживча вартість об'єкта зростала, а витрати на нього скорочувались. Функціонально-вартісний вид аналізу використовується загалом для пошуку найбільш оптимального та ефективного використання ресурсів, пошуку нових способів зниження матеріало-, енерго- і трудомісткості продукції.

Висновок. Проводячи дослідження видів економічного аналізу, встановлено найбільш доцільним являється функціонально-вартісний вид аналізу.

Функціонально-вартісний аналіз вважається найбільш ефективним з усіх видів аналізу діяльності щодо виявлення резервів економії витрат матеріальних, трудових і грошових ресурсів на виробництво продукції.

Список літератури

1. Ганін В. І. *Аналіз господарської діяльності підприємства: методологія, організація, методика*. Навчальний посібник. — Х. : Вид-во ТОВ «С. А. М.», 2013. — 308 с.
2. *Економічний аналіз*: Навч. посібник під ред Чумаченко М. Г. - Київ: КНЕУ. — 2003, - 556 с.
3. Литвин З.Б. *Функціонально-вартісний аналіз: навчальний посібник*. — Тернопіль: Економічна думка, 2007. — 130 с

4. Косова Т. Д. *Організація і методика економічного аналізу: навч. посібник [Текст] / Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко, І.В. Гречина, Н.Е. Деева; (за заг. ред проф. Т.Д. Косової) - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 528с.*
5. Андреева Г. І. *Економічний аналіз [Текст]: навч.-метод. посібник / Г. І. Андреева. - К. : Знання, 2008. - 263 с. - (Серія "Вища освіта XXI століття"). .*

References (transliterated)

1. Ganin V. I. *Analiz hospodarskoi diialnosti pidpriemstva: metodolohiia, orhanizatsiia, metodyka* [Analysis of the economic activity of the enterprise: methodology, organization, methodology]. Tutorial. - Kharkiv: Vyd-vo TOV «S.A.M.», 2013. - 308 p.
2. *Ekonomichnyi analiz* [Economic analysis]: Navch. posibnyk pid red Chumachenko M. G. - Kyiv: KNEU. — 2003, - 556 p.
3. Litvin Z.B. *Funktsionalno-vartisnyi analiz: navchalnyi posibnyk* Functionally-cost analysis:Tutorial. — Ternopil: Ekonomichna Dumka, 2007. - 130 p.
4. Kosova T. D. Organization and methodology of economic analysis: studies. manual [Text] - Kiev: Center of educational literature, 2012. — 528p.
5. Andreeva G. I. Economic analysis [Text]: proc.-method. manual / G. I. Andreeva. - Kiev: Knowledge, 2008. - 263 p. - (Series "Higher education of the XXI century"). - .

Надійшла(received) 25.10.2018

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Сікетіна Наталія Геннадіївна (Сикетина Наталья Геннадьевна, Siketina Nataliya Hennadiievna) – Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", асистент кафедри економічного аналізу і обліку; Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2452-1997>; e-mail: wel2001@ukr.net

Балацко Альона Романівна (Балацко Алёна Романовна, Balatsko Aliona Romanovna) – студент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»; м. Харків, Україна; e-mail: romanovna1111@gmail.com

Кондратенко Катерина Сергіївна (Кондратенко Екатерина Сергеевна, Kondratenko Ekaterina Sergeevna) – студент, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків, Україна; e-mail: katerina114477@gmail.com